

Johanness Hemlēbens VIŅPASAULE

Lai arī vārdi "apziņas paplašināšana" un "meditācija" mūsdienās ir kļuvuši par modes vārdiem, tomēr abi patiešām norāda virzienu, kā nākotnē būs iespējams pārvarēt aizsargus, kuru materiālisms ir "izracis" starp fizisko un garīgo pasauli.

Mūsdienās par apziņas paplašināšanu sapņo pirmām kārtām jaunieši, gan lielākoties vēl īsti neprotot pateikt, ko viņi ar to domā. Par meditāciju nu jau runā ne vien jogas piekritēji, bet arī abu kristīgo konfesiju pārstāvji. Parasti gan, klausoties viņos, veidojas visai neskaidrs, grūti aptverams priekšstats par šo cilvēku mērķiem.

Ikdienas valodā meditācija nozīmē ne vairāk kā "nopietnas pārdomas" par kādu tēmu vai objektu. Smalkākas zināšanas par to, kas īsti ir meditācija, var smelties no Rūdolfa Šteinera rakstiem. Vienā no viņa pamatdarbiem "Kā iegūst atziņas par augstākām pasaulēm?" uz šādi uzdotu jautājumu tiek dota atbilde: "caur meditāciju". Patiesībā tā ir tieši pretēja transa stāvoklim, kurā notiek t.s. spiritiskā komunikācija ar garīgo pasauli caur kādu mediju. Meditācija ir regulāru vingrinājumu ceļā panākts koncentrētas apziņas kāpinājums. Tās izejas punkts ir modra dienas apziņa, kurā cilvēks, izslēdzis visus ārējos kairinājumus un novirzošos impulsus, nododas kādam garīgam saturam. Šis saturs var būt ļoti dažāds. Tā, piem., iesācējam ir ieteicams meditēt par pirmajām piecām rindiņām no Jāņa Evaņģēlija. Citi teksti ir atrodami sējumā "*Wahrspruchworte*" ("Patiesības vārsmas"), kas satur R. Šteinera šim nolūkam sacerētos tekstus.

Šādas regulāri piekoptas meditēšanas prakses primārais mērķis ir spēja dzīvot "tīrajās domās", varētu teikt - "tīrajā iekšpasaulē", neļaujot ār pasaulei sevi novirzīt. Ikviens, kurš ir mēģinājis veikt šos vingrinājumus, zina, cik grūti tas ir sasniedzams. Ja šāda meditācija iegremdēšanās izdodas kaut vai sākotnēji, cilvēkam paveras pilnīgi cita pieredzes joma. **Patiecoties nopietnai meditācijai, patiešām notiek apziņas paplašināšanās**, kas nozīmē reizē gan tās kāpinājumu, gan padziļinājumu. Meditējošais atklāj sev tīri garīgu stāvokli, kurā pakāpeniski pazūd nepieciešamība izmantot fiziskās smadzenes kā domāšanas orgānu.

Cilvēka būtībā, kāda tā ir pašlaik, sakņojas iespēja nodoties ilūzijām un pašapmānam šajā jomā. Tas ir jāapzinās, un pretī tam jānostāda paaugstināta paškontrolē. Kļūmīgu rezultātu iespēja nedrīkst atturēt mūs no centieniem tiekties pēc nopietnas meditācijas pozitīvajiem mērķiem. Ja tie ir labi izplānoti, regulāri un ar mierīgu pacietību īstenoti, tad meditācija iegremdēšanās garīgās patiesībās atver mums jaunu pieredzes lauku. Meditējošajam pakāpeniski atveras pārjutekliskās sfēras, kuras pamatoti var dēvēt par jutekliskās pasaules viņpusi un kuras tiek pārdzīvotas kā "**brīvas no miesiskuma**".

Antroposofijas dibinātājs Rūdolfs Šteiners (1861-1925) ir tik konsekventi izsekojis un pārvaldījis šeit iezīmēto ceļu, ka viņam ir atklājušies neskaitāmi garīgās pasaules fenomeni. To, ko viņš raudzīja "tīrā garā", šis apzinātās "gaišredzības" rezultātus, viņš ir izteicis vārdos un pierakstījis rakstos. Viņš nekad nav apelējis pie cilvēku "aklās ticības", bet gan pastāvīgi mudinājis savus klausītājus un lasītājus kritiski, ar skaidro saprātu pārbaudīt viņa teikto. Šādi ir jāuztver arī turpmāk sniegtie priekšstati par mirušo valstību, kā to ir sapratis un aprakstījis Rūdolfs Šteiners. Būtu nepareizi vecās dogmas aizvietot ar jaunām. Tas nozīmētu apziņas sašaurināšanos, nevis paplašināšanos.

Mirušo esamība pēc nāves no antroposofiskā redzējuma norisinās vairākās pakāpēs. Skatoties no zemes dzīves puses, nāves brīdis ir notikums, kas parasti tiek uztverts kā neatvairāma nelaime un bieži tiek sagaidīts ar bailēm; turpretī, raugoties no viņpuses, nāves brīdis mirušajam nozīmē atbrīvošanos no miesas, "gara uzvaru, gara atbrīvošanos no miesas". Tā to pārdzīvo tikko nomiris cilvēks, un sava nāve viņam parādās "kā lielākais, skaistākais, nozīmīgākais notikums".

Mirušo nāves pieredze atrodas krasā pretstatā cilvēka dzimšanas pieredzei. Neviens nevar dabiskā kārtā atcerēties savu piedzimšanu. Viņš var tikai klausīties, ko viņam par to stāsta citi. Viņš, protams, nešaubās par to, ka tika dzemdēts, taču pēc paša pieredzes viņš nevar pastāstīt par savas dzimšanas norisi.

Citādi tas ir nāves brīdī, t.i., ienākšanas brīdī garīgajā pasaulē. Arī pēc nāves cilvēkam ir apziņa pašam par sevi. Protams, šī apziņa ir citāda nekā Es-apziņa, kas pavada viņu šajā dzīvē, pateicoties saistībai ar fizisko miesu. Izšķiroša nozīme dvēseles pašapziņai pēc nāves ir cilvēka miršanas brīdim. Tajā aizdegas jauna Es-apziņa, kura kā tāda paliek pēcnāves dzīvē, jo saskaņā ar Šteineru "visu laiku starp nāvi un jaunu piedzimšanu mums ir ne vien līdzīga, bet pat daudz intensīvāka kā fiziskajā dzīvē Es-apziņa". Šajā ziņā skats viņpus nāves vārtiem uz atbrīvošanās brīdi no miesas ir "viens no skaistākajiem, viens no cēlākajiem brīžiem, kas kalpo par avotu arvien pilnīgākai apziņai viņsaulē".

Šim nāves pārdzīvojumam seko pēcnāves dzīves otrā pakāpe: **mirušā atskats uz pagājušo dzīvi**. To sauc arī par "atcerēšanos", bet ir jāizprot šī pārdzīvojuma atšķirība no zemes dzīves pieredzes, ko apzīmē ar tādu pašu vārdu. Mums, atrodoties šeit un pašlaik, t.i. telpā un laikā, atcerēšanās nozīmē pārdzīvotā izcelšanu no atmiņas laika plūsmas. Šī zemišķā atmiņa ir saistīta ar miesu, un tādēļ dzīves gaitā paliek vairāk vai mazāk atkarīga no cilvēka ķermeņa konstitūcijas.

Turpretī pagājušās dzīves atmiņas parādās vienā vienīgā panorāmā līdzīgā ainā. Mirušais pārdzīvo visu savu dzīvi vienlaikus. Tas, kas dzīves laikā sekoja cits citam, tagad aptver viņu kā sava veida garīga tīklveida substance. Nekas no pārdzīvotā nav gājis zudumā. Sen aizmirstais ir saglabājies un tagad parādās vienā veselā dzīves ainā. Mirušā dvēsele pārdzīvo savu pagājušo Zemes dzīvi ar visiem tās priekiem un ciešanām, ar visiem darbiem un nedarbiem kā objektīvu pasauli, kas viņu aptver un pamazām atdalās no viņa. "Dzīvē mēs bieži vien esam visai sapņaini; tas, ko mēs esam reiz ļoti spēcīgi pārdzīvojuši fiziskajā plānā, pamazām zaudē savu intensitāti, nobāl. Kad mēs esam izgājuši cauri nāves vārtiem un pārdzīvojam dzīves kopainu, šie pārdzīvojumi vairs nav aplāpēti, tie uzpeld visā savā svaigumā un sirsnībā, kā mēs tos esam pārdzīvojuši dzīvē."

Tas attiecas uz visu, kas nācis no cilvēka paša, vai ko viņš ir saņēmis no citiem - kā gaišo, tā tumšo, kā labo, tā ļauno.

Tam, kurš jau pirms nāves ir piekopus regulāru atskatu uz pagājušo dienu vai ilgāku laika posmu un ir ieguvis noteiktas iemaņas šajā jomā, nebūs grūti iztēloties šo pirmo pēcnāves pārdzīvojumu.

Cilvēki, kuru dzīvi caurvij regulāras lūgšanas vai meditācijas, pazīst šo iekšējo procesu. Viņi zina, ka labāk izsekot pagājušai dienai atpakaļgaitā, t.i., sākot ar to, kas noticis kā pēdējais un beidzot ar pamošanos no rīta. Pieredze rāda, ka šāda "kustēšanās" laika plūsmai pretējā virzienā aktivizē cilvēka Es spēku vairāk, nekā "peldēšana" līdz laika straumei. Nākamais šo vingrinājumu noteikums ir tāds, ka šis atskats jāveic tik lietišķi, cik vien iespējams. Jo runa nav par visas dienas gaitā piedzīvotā, paveiktā, pārdomātā morālo vērtējumu. Daudz svarīgāk ar šo vingrinājumu palīdzību iemācīties attiekties pret sevi un savu dzīvi kā objektīvam vērotājam, kurš distancēti aplūko sevi kā svešu cilvēku, līdzīgi gleznotājam, kurš, apgleznojot kādas baznīcas sienu, laiku pa laikam atkāpjas no freskas, lai aplūkotu to no attāluma it kā svešām acīm. Par dienas atskatu teiktais, attiecas arī uz visas dzīves atskatu. Tikai tā var gūt objektīvu tās izpratni. Cilvēkam, kurš radis aplūkot savu dzīvi distancēti, salīdzinājumā ar to, kurš nepārtraukti moralizē un izvērtē katru savu soli, ir iespēja skaidrāk saskatīt gaismas un tumsas attiecības, un, kur nepieciešams, iejaukties, lai kaut ko izmainītu.

Tātad - cilvēkam, kurš pazīst šāda atskata praksi, būs vieglāk izsekot aprakstītajai atskata formai, kas ir raksturīga mirušajiem.

Ir zināmi gadījumi, kad cilvēki vēl zemes dzīves laikā gūst ieskatu aiz nāves priekšskara. Lai atceramies cilvēku liecības, kuri, piedzīvojuši kādu nelaimes gadījumu un būdami uz nāves robežas, stāsta par to, kā šajā mirklī apziņā parādījusies viņu pagājušās dzīves kopaina. Piemēram, šādus pārdzīvojumus apraksta cilvēki, kuri bijuši tuvu noslikšanai, bet tikuši izglābti un atgriezti pie dzīvības. Viņi visi stāsta par brīdi, kurā, nodziestot parastajai apziņai, redzējuši savu dzīvi plūstam garām atpakaļgaitā, līdz agrai bērnībai un vissīkākajās detaļās "kā filmā". Šī pieredze ir daudzkārt dokumentēta. Nocītesim dažus piemērus no Frīdriha Huzemana grāmatas "*Vom Bild und Sinn des Todes*" (Par nāves tēlu un jēgu).

Kāds jūras flotes virsnieks atstāsta savu pārdzīvojumu kara laikā, kad viņam draudēja noslikšana.

"...Brīdī, kad mans ķermenis pārstāja kustēties, kas bija aizrišanās tiešas sekas, līdzšinējo haotisko sajūtu vietā iestājās pilnīga miera sajūta. Noslikšana, kas vēl pirms brīža mani biedēja, nelikās vairs ciešanas, un

jebkādas domas par glābšanos tika atmestas. Es nejutu arī nevienu miesīgu vainu, tieši pretēji – man bija patīkamas sajūtas, tām piemita dzirkstošs un visai apmierinošs raksturs, kāds tas ir iemīgšanas brīdī pēc liela sasprindzinājuma. Lai gan maņas tagad bija atmirušas, gars palika modrs. Tā darbība pat likās aktivizējamies tik lielā mērā, ka to nemaz nevar aprakstīt. Domas sekoja viena otrai tādā ātrumā, ka neviens, kurš to nav piedzīvojis, nespēs to aptvert. Es vēl tagad varu atstāstīt lielāko daļu no toreizējām domām. Es domāju par mūsu pēdējiem ienaidnieka kuģim raidītajiem šāvieniem, tad par šausmīgo sprādzienu, savu kritienu jūrā, dzišanos pakal garām peldošam balķim, tālāk par glābšanas laivu, kurā sēdēja mani biedri un kurā es tiku ievilkts, arī par manas nāves šausmīgo iespaidu uz manu nabaga sievu mājās, par to, kā viņa paziņos to pārējiem ģimenes locekļiem un par tūkstoti citu apstākļu, kas saistīti ar šo faktu. Tad manas domas guva citu virzienu: mūsu pēdējais brauciens miera laikā, mana skola Magdeburgā, mani panākumi tajā un laiks, kuru esmu izšķiedis, pat visi manas bērnības braucieni un piedzīvojumi. **Tā, ceļojot atpakaļvirzienā, manā atmiņā uzpeldēja ikviens manas pagājušās dzīves notikums otrādi apgrieztā secībā.** Turklāt nevis aptuvenos, lielos vilcienos, bet gan līdz pēdējiem sīkumiem un blakusapstākļiem, īsāk sakot, viss manas eksistences laiks parādījās kā sava veida **panorāma** manas dvēseles priekšā, pie kam ikviens notikums bija saistīts ar tā pareizības un nepareizības apzināšanos, tāpat ar noteiktu cēloņu un sekų izsvēršanu.

Viss šis baismīgais pārdzīvojums beigu beigās rosināja mani noticēt mūsu atmiņas gandrīz neierobežotajam spēkam, ar kuru mēs pamodīsimies citā pasaulē. Es nevaru precīzi pateikt, cik ilgu laiku tiku pavadījis, skatoties savas pagājušās dzīves filmu, taču tās nevarēja būt vairāk kā divas minūtes kopš aizrišanās brīža līdz manai izglābšanai.”

Cīrihes ģeoloģijas profesors Alberts Heims stāsta par savu kritienu kādā pārgājienā Alpu kalnos: "Kritot es sapratu, ka tūlīt atsitīšos pret klini un gaidīju triecienu. Es iecirtos ar nagiem sniegā, lai bremsētu kritienu, un līdz asinīm nobrāzu pirkstu galus, absolūti nejutot sāpes. Es labi dzirdēju, kā mana galva un mugura atsitās pret katru nogāzes stūri, un doņķo skaņu, ar kādu mans ķermenis beidzot nokrita uz muguras. Sāpes es sajutu tikai apmēram pēc stundas. Kritiena laikā parādījās minētā domu plūsma. Tas, ko es pārdomāju un izjutu piecu līdz desmit sekunžu laikā, rēķinot minūtēs, nebūtu izstāstāms pat desmit reizes ilgākā laikā. Vispirms es pārskatīju visas man likteņa piedāvātās iespējas. Atsevišķa domu un priekšstatu grupa attiecās uz mana kritiena nozīmi palikušajiem. Es redzēju, kā ziņa par manu nāvi sasniedza manējos, un domās viņus mierināju. **Tad es redzēju it kā uz skatuves, attālināti visu savu pagājušo dzīvi, kura tika nospēlēta manā priekšā daudzās ainās.** Es redzēju pats sevi spēlējam galveno lomu. Viss bija kā debešķīgas gaismas apspīdēts, skaists un bez jebkādam sāpēm, bailēm vai mokām. Arī atmiņas par ļoti bēdīgiem notikumiem bija skaidras, tomēr ne bēdīgas. Pār atsevišķajām ainām valdīja cēlas un samierinošas domas, tās arī savienoja atšķirīgos pārdzīvojumus savā starpā, un dievišķs miers kā brīnišķīga mūzika plūda cauri manai dvēselei. Mani arvien vairāk un vairāk apņēma brīnišķīgi zilās debesis ar sārtiem un maigi violetiem mākonīšiem. Es jutu, kā tie liegi apņem mani, un pamanīju, ka brīvi lidoju gaisā, bet man zem kājām sekoja balts sniega lauks. Objektīvi vērojumi, domas un subjektīvi pārdzīvojumi norisinājās vienlaicīgi un blakus cits citam. Tad es sadzirdēju blīkšķi un mans kritiens bija galā. Tajā brīdī man likās – kāds melns priekšmets aizbrāžas gar acīm, un es kļiedzu, cik vien jaudas, trīs vai četras reizes pēc kārtas: "Ar mani nekas nav noticis!"

Un visbeidzot rakstnieka Gustava Štucera stāsts par viņa pārdzīvojumiem sirds stingumkrampju brīdī, kas sekoja pēc saslimšanas ar malāriju: "Visa mana dzīve ritēja garām ātrās, bet rāmās ainās. Visbiežāk tās peldēja man garām, kā tagad teiktu, līdzīgi filmas kadriem; dažreiz es redzēju tās kā gleznas bez rāmjiem uz garas sienas, arī kā lielu gleznojumu no putna lidojuma perspektīvas, bet vienmēr absolūti skaidras. Starp šīm ainām bija tādas, kuras sen bija zudušas no manas atmiņas, bet kuras es tomēr atpazīnu kā patiesas. Manu domu refleksija darbojās tik skaidri, ka es sev teicu: "Tie ir sirdsapziņas priekšstati," jo tie attiecās uz savā ziņā niecīgām neizdarībām...Bailēs es nejutu nemaz. Pat pakāpeniskas nogrimšanas sajūta mani nebiedēja."

Ar šiem piemēriem ir gana, lai atvieglotu izpratni par to, kā ikviens mirušais pārdzīvo pirmo pēcnāves pieredzi, proti, "atskatu uz savu dzīvi". Vadoties pēc Šteinera norādēm šis pārdzīvojums ilgst "apmēram trīs dienas". Citā sakarā viņš piemin, "ka "dzīves panorāma" turpinās tik ilgi, cik mirušais savas zemes dzīves laikā būtu varējis, maksimāli piepūloties, palikt nepārtrauktā nomodā, tātad neaizmiegot". Šis laika posms atbilst tradīcijai mirušā ķermeni atdot Zemei vai sadedzināt to pēc trijām dienām.

Lai saprastu nākamās pēcnāves dzīves pakāpes, ir vēlreiz jāatgriežas pie cilvēka būtnes aplūkošanas, kāda tā ir uz Zemes. Kaut arī parasts cilvēks jūtas kā vienots veselums, tomēr, kārtīgāk aplūkojot, viņa būtne sastāv no vairākām kārtām. Tāpat kā daba attīstās līdz cilvēkam caur trim pakāpēm: minerālu, augu un dzīvnieku pakāpei, tā arī cilvēka būtnei tām atbilst trīs esamības kārtas jeb jomas. Nav grūti atzīt, ka savā ķermenī cilvēks nes minerālo pasauli. Šo daļu pēc nāves viņš atstāj kā līķi. Kamēr cilvēks dzīvo uz Zemes, šī fiziski minerālā miesa ir caurstrāvota ar dzīvības spēkiem, t.i., ar otru – neredzamo miesu jeb ētermiesu.

Atskata pārdzīvojums nozīmē neko citu kā šī ēterorganisma zaudējumu. Tāpat kā fiziskā miesa pēc nāves – satrūdējusi vai sadedzināta – sadalās Zemes fiziskajā miesā un tās sastāvdaļas atkal savienojas ar visu Zemes substanci, tā **pēc nāves** atdalās arī cilvēka dzīvības organisms un savienojas ar Zemes un Kosmosa ēterisko organismu. Šo procesu aizgājušais pārdzīvo kā aprakstīto atskatu. Kad tas ir izskanējis, mirušā gars un dvēsele atrod sevi pavisam atdalītus no ķermeņa. Visas funkcijas, kuras caur barošanu, augšanu un vairošanos – līdzīgi augam – uzturēja fizisko miesu pie dzīvības, pārstāj darboties tāpat, kā fiziskā eksistence pārtrūka uzreiz pēc nāves iestāšanās. Pāri paliek tikai dvēsele, kas zināmā mērā ir radniecīga dzīvniekam, un cilvēka būtības kodols, patiesi garīgais Es.

Runājot par cilvēka "dvēseli", mēs ar to saprotam viņa specifisko jūtu un sajūtu pasauli. Pats par sevi saprotams, ka arī dzīvniekam ir dvēsele, tikai tās pieredzes joma ir krietni ierobežota dēļ piederības noteiktai sugai. Var teikt, ka dzīvnieka dvēselei ir grupveida raksturs (visai sugai piemīt viena dvēsele) atšķirībā no individuālās cilvēka dvēseles. Spēja sajūst baudu, dziņas un iekāres, visi ciešanu un prieka, sāpju un labsajūtas pārdzīvojumi ir dvēseles funkcijas. Tā ir trešā esamības kārtā, pateicoties kurai jūtošs un sapņojošs cilvēks, no vienas puses, ir radniecīgs dzīvniekam, bet, no otras puses, pateicoties spējai jūtas pacelt līdz domāšanai, t.i., tās izprast, viņš pamato savu īpašo individuālo esamību. Ezotēriskajā literatūrā – Paracelza, Jākoba Bēmes un Rūdolfa Šteinerja darbos – šis trešais būtnes loceklis tiek saukts par "astrālo miesu", ar ko tiek norādīts uz dvēseliskās jomas saistību ar zvaigžņu pasauli.

Tikai pateicoties savam prātam un gara apziņai, cilvēks principiāli paceļas pāri dzīvniekam ceturtajā, gluži cilvēciskajā esamības jomā. Šeit mājā cilvēka garīgā būtība, viņa nepārejošā Es būtne.

Kopsavilkumā tas izskatās šādi:

1. Ārpasaulas minerālajai daļai atbilst cilvēka fiziskā miesa, kura pēc nāves sadalās un nešķirami savienojas ar minerālu pasauli.
2. Veģetatīvajai augu pasaulei atbilst cilvēka dzīvības organisms (ētermiesā), kuras sadalīšanās tiek pārdzīvota **atskata** laikā.
3. Dzīvnieku pasaulei atbilst jūtošā dvēsele (astrālā miesa).
4. Ārpus kādas atbilstošas jomas jutekliskajā pasaulē cilvēkam piemīt tas, kas viņu īsteni dara par cilvēku: individuālā pašapziņa un garīgā Esība.

Tikai fiziskā nāve norisinās fiziskajā pasaulē. Ar pēdējo elpas vilcienu, līdz ar sirds apstāšanos, "acu izdzišanu" un ķermeņa atdzišanu tiek sasniegta robeža, līdz kurai cilvēka miršanas procesam var izsekot ar maņām no ārpuses. Otrā miršanas pakāpe – atskats – tiek pārdzīvota jau viņā pusē, t.i., pārjutekliskajā jomā. Tikai tie, kuri ir atgriezušies no tās puses, kā mēs to redzējām, var sniegt mums vairāk vai mazāk precīzus priekšstatus par šo "otro miršanu".

No trešās pēcnāves dzīves sfēras parasti neviena ziņa dzīvus cilvēkus nerasniedz. Arī spiritisms nevar nekādi apgaismot šo tik būtisko dvēseles pēcnāves stadiju. Toties ēģiptiešu gudrības ziņojumi, Homēra, Virgīlija dzeja un visbeidzot Dantes liecības sniedz mums šai ziņā visai bagātīgu materiālu. Viņi visi runā par dvēseles pēcnāves pārdzīvojumiem kā par Zemes dzīves sekām, atbilstoši teicienam: "Jo viņu darbi seko viņiem". Mūsu gadsimtā, kā var redzēt, tikai Rūdolfs Šteiners ir aprakstījis savās grāmatās dvēseles pēcnāves dzīvi šajā trešajā pakāpē – šķīstīšanas vai kamalokas pakāpē. Sekojošās domas mēs citējam no viņa grāmatas "Teosofija".

Kāds sens dvēseles raksturojums skan šādi: "Dvēsele ir gara priestere miesas templī." Tas norāda uz dvēseles kā starpnieka lomu. Dzīves laikā tā ņem daļību visā, kas attiecas uz miesu, taču vienlaicīgi tā spēj uzņemt gara radītās domas: "Viena doma piepilda to ar prieku, cita – ar riebumu; pareizs spriedums izraisa dvēsēlē „aplāusumus”, nepareizs – nepatiku." Tā dvēsele ir iekļauta starp miesas un gara pasauli. "Cilvēka attīstības pakāpe ir atkarīga no tā, vai viņa dvēseles noslieces tiecas vairāk vienā vai otrā virzienā. Cilvēks ir jo pilnīgāks, ja viņa dvēsele simpatizē gara izpausmēm, un jo nepilnīgāks, ja viņa noslieces tiek

apmierinātas caur miesas izdarībām." Dzīves laikā dvēsele, ja tā sevi pareizi izprot, ir gara kalpone. Visus maņu pārdzīvojumus "tā dara zināmus garam, kurš, pateicoties tiem, nokļūst pie fiziskās pasaules **izpratnes**." Un otrādi: "Doma, kas parādās garā, caur dvēseli tiek pārveidota vēlmē pēc tās realizēšanas un tikai tādejādi, ar miesiska darbarīka palīdzību, var kļūt par rīcību."

Šī starpnieka misija starp garīgo un fizisko pasauli līdz ar nāvi dvēselei tiek visai radikāli atņemta. Principā kļūst saprotams, kā tad iestājas stāvoklis, par kuru liecina visas pagātnes mācības par mirušajiem: "šķīstīšanas uguns" sāpes un ciešanas. Jo neattīstītāks cilvēks bijis uz Zemes, jo vairāk viņa dvēsele tikusi saistīta ar ķermeņa procesiem, un tās saistība ar garu bijusi vāja. Ja dvēsele ir pieķērusies pirmām kārtām miesas funkcijām, ēšanai un dzimumdzīvei, tad par to nācies samaksāt ar gara funkciju īstenošanas iespēju. Šteiners formulē to šādi: "Ja cilvēks izjūt prieku tikai no tiem iespaidiem, kurus uz viņa maņām atstāj fiziskā pasaule, tad viņa gara dzīve tiek pilnīgi ievilkta šajā jomā."

Lai gan ar nāvi ķermeņa funkcijas pārtrūkst, tomēr Zemes dzīves sekas turpinās. Dvēseles būtība tika iesaistīta fiziskajā pasaulē, caurstrāvota ar fizisko elementu. Lai gars ar dvēseli reiz patiešām varētu atbrīvoties no jebkādas saistības ar fizisko pasauli, šim zemišķo pārdzīvojumu sfēru atliekām, kuras darbojas tālāk, ir nepieciešama šķīstīšana, apskaidrojoša attīrīšanās. Šo procesu Šteiners definē šādi: "Pēc nāves cilvēka gars piedzīvo laiku, kad dvēsele nomet savu tiesmi pēc fiziskās esamības, lai atkal sekotu tīri garīgiem dvēseliskās pasaules likumiem un darītu garu brīvu. Tas ir dabiski, ka šis posms ir jo ilgāks, jo stiprāk dvēsele bijusi piesieta pie fiziskās esamības. Cilvēkam, kurš mazāk bijis pieķēries fiziskajai dzīvei, tas būs īss, turpretī – ilgs tādām cilvēkiem, kurš visas savas intereses ir saistījis ar šo dzīvi, tā ka mirstot dvēselē paliek daudz iekāres, vēlmes utt."

Tālāk Šteiners ikvienam saprotamā veidā sniedz kādu konkrētas dvēseles pēcnāves stāvokļa ainu. Gardēdim dzīvē sagādā baudu tas, ka ēdiens kairina viņa aukslējas. Baudu pašu par sevi, protams, sajūt nevis ķermenis, bet dvēsele. Dvēselē dzīvo bauda un kāre pēc tās. Taču kāres apmierināšanai ir nepieciešams atbilstošs ķermeņa orgāns, piemēram, aukslējas utt.. Pēc nāves dvēsele šo kāri uzreiz nezaudē, bet tās apmierināšanai nepieciešamā orgāna vairs nav. Tas ir līdzīgi, kā cilvēks, kuram nav iespējas tikt pie ūdens, cieš dedzinošas slāpes. Tā dvēsele cieš dedzinošas mokas, ja trūkst iespējas sajūst baudu, jo nav orgāna, ar ko šo baudu varētu sajūst. Paliek tikai neremdināma vēlme pēc baudas. Pēc nāves, t.i., no miesas brīvā stāvoklī, šis sajūtas ir daudz spēcīgākas nekā dzīves laikā. Tā tas ir visā, pēc kā dvēsele tiecas, un kas var tikt apmierināts tikai caur fiziskajiem orgāniem. Šis stāvoklis ilgst, kamēr dvēsele iemācās vairs nekārot pēc tā, kas var tikt sagādāts vienīgi caur miesu. Laiku, kas tiek pavadīts šādā stāvoklī, var nosaukt par iekāru sfēru, lai gan šeit mums, protams, nav darišana ar "sfēru" telpiskā nozīmē.

Šāds pēcnāves apraksts ir saprotams ikvienam no aizspriedumiem brīvam prātam. Tas ļauj saprast atbilstoši mūsdienām visu, kas gadu tūkstošiem tradicionāli tika saukts par "elles uguni", "šķīstīšanu" vai "kamaloku". Reliģiskā nozīmē mums būtu jāsaka: "Dvēseles dziļumos mīt kādas izsenas ilgas pēc uzņemšanas "Debesīs". Šis mērķis var tikt sasniegts tikai tad, ja dvēsele ir gatava atbrīvoties no zemes dzīves izdedžiem, atkritumiem. Tas notiek dvēseles pasaules zemākajā reģionā, kurš tiek saukts arī par "iekāru svelmi" vai "elli".

Cilvēkam, kurš vispār ir spējīgs veidot dvēselē jēdzienus neatkarīgi no miesas - mūsdienās tas ir drīzāk gribas nevis izziņas jautājums -, šeit aprakstītie dvēseles stāvokļi izriet paši par sevi no faktu loģikas: iekāres un fiziskā bauda nevar tikt apmierināta dvēseles pasaulē; tas sākumā kāpina alkas pēc to apmierināšanas, taču pēc tam ļauj tām izskanēt. "Dedzinošās iekāres pamazām aprij pašas sevi, un dvēsele piedzīvo, ka šādu iekāru iznīcināšana ir vienīgais līdzeklis nepieļaut ciešanas, kurām būtu jārodas no tām. Fiziskajā dzīvē taču arvien no jauna tiek panākts šo iekāru apmierinājums. Tāpēc sāpes, kuras izraisa dedzinošās alkas, tiek pārklātas ar sava veida ilūziju. Pēc nāves "šķīstīšanas uguni" šīs sāpes, pilnīgi neaizklātas, pārņem dvēseli, un tā piedzīvo atbilstošo sajūtu trūkumu.

Pēc nāves "šķīstīšanas ugunī" šīs sāpes, pilnīgi neaizklātas, pārņem dvēseli kā neremdināmas alkas pēc atbilstošiem pārdzīvojumiem.

Ja uz Zemes cilvēks parasti sajūt ciešanas kā traucēkli un, tikai sasniedzis noteiktu brieduma pakāpi, pamana un atzīst arī to svētību, tad pēc nāves dvēsele spontāni pārdzīvo visu sāpīgo pārdzīvojumu nepieciešamību un jēdzīgumu. "Pēc nāves dvēsele **tiecas** pēc šķīstīšanās, jo tikai tādejādi var tikt dzēstas

tajā pastāvošās nepilnības." Tādēļ tā brīvprātīgi ļaujas visu važu "sadedzināšanai", kuras jutekliskajā pasaulē atdalīja to no tīrā gara. Šeit runa ir ne vien par minētajām fiziskajām iekārēm, bet arī par visu, ko cilvēks ir piedzīvojis kā amoralitāti, glēvumu, neiecietību, antipātiju utml..

Sevišķas nepatīkšanas pēcnāves dzīvē cilvēkam sagādā egoistiskā pašizjūta. "Fiziskās dzīves laikā cilvēks sajūt ķermeni kā savu patību. Tas, ko sauc par pašsajūtu, balstās šajā faktā, un, jo jutekliskāk cilvēks dzīvo, jo vairāk viņa pašsajūtai piemīt šāds raksturs. Pēc nāves ķermenis kā šīs pašsajūtas nesējs atkrīt. Tādēļ dvēsele, kurā palikusi šī sajūta, jūtas iztukšota. Tas ilgst tik ilgi, kamēr cilvēks uzzina, ka fiziskajā nemīt patiesais cilvēks. Šādā pārdzīvojumā var labi iejusties, ja dvēseli neuzskata tikai par miesas funkciju, bet par patstāvīgu cilvēka būtnes locekli. Nav grūti saprast, ka stiprinošs izlīdzinājums jāpiedzīvo arī tām dvēseles vājībām un nepilnībām, kuras cilvēks dzīves laikā nemaz neapzinājās kā trūkumus, kā, piemēram, ārišķīgs rosīgums, tukša fantazēšana, aiz reliģiozām frāzēm slēpts egoisms, egoistiska mīlestība un citas, kas mazina dvēseles objektīvo morālo vērtību. Pie nepilnībām, kurām pēc nāves jātiec attīrītām, pēc Šteinera vārdiem, pieder arī to personu fanātiskais darbīgums, kuras "ārēji rada ideālistu iespaidu", kuras kā mākslinieki vai zinātnieki nododas savam darbam, "nesot daudzus upurus", bet kuru mērķis īstenībā ir tikai kāpināt pašu "jutekliskās baudas sajūtu".

To, ka pašnāvieki gatavo sev grūtu likteni, cilvēki zinājuši kopš seniem laikiem. Tiem ir grūtāk atrast **ilgoto** mieru viņpasaulē nekā cilvēkiem, kuri ir miruši dabiskā nāvē. "Dabiskas nāves gadījumā līdzās miesas sabrukumam notiek arī pakāpeniska ar to saistīto jūtu atmiršana. Pašnāviekiem, neskaitot mokas, kuras viņiem sagādā pēkšņa iztukšotības sajūta, klāt nāk arī neapmierinātās iekāres un vēlmes, kuru dēļ viņi ir atņēmuši sev ķermeni."

Agri nomiris bērns, kurš ticis aizsaukts vēl īsti nesaistījies ar Zemi, piedzīvo likteni, kas būtiski atšķiras, piemēram, no sirmgalvja likteņa, kurš atskatās uz garu Zemes dzīvi. Tādēļ, lai izceltu šo kontrastu, Gēte izvēlējās par nobriedušās Fausta dvēseles pavadoni pēcnāves dzīvē kāda agri nomiruša zēna dvēseli.

Cik dažādas ir dvēseles dzīves laikā, tik atšķirīgi norisinās arī viņu "šķīstīšanas laiks" pēc nāves. Var saprast, kas tradicionālajās ticībās ir novedis cilvēkus pie bailēm no "elles mokām" un ko Dante ir māksliniecišķi attēlojis kā *inferno*. Taču jāsaprot, jo mazāk laika gaitā cilvēku apziņā palicis tiešo, pārjuteklisko atziņu par pēcnāves dzīvi, jo stiprākas kļuvušas bailes un bažas par fiziskās pasaules atstāšanu. Kristīgās baznīcas attīstības vēsturē, kura bija visai traģiska, var izsekot, kā no gadsimta uz gadsimtu garīgais apvārsnis arvien vairāk satumsa un ieskats mirušo valstībā kļuva neiespējams. Mierinošu atziņu vietā, pateicoties kurām varēja gūt izpratni par šķīstīšanas procesa nozīmi mirušajām dvēselēm, domas par elli un debesīm tika padarītas par soda un atlīdzinājuma līdzekļiem primitīvai audzināšanai "ar pātagu un burkānu". Tieši tur, kur cilvēki sanāca kopā baznīcā, lai vingrinātos altruismā un pašizliecībā, izveidojās egoisma perēklis. Kaislīgi koptie priekšstati par debesu paradīzi nebija nekas cits, kā no egoisma dzimušu vēlmju fantāzijas, ar kurām ticīgos gribēja mudināt uz morālu rīcību.

Jo svarīgāk ir mūsdienu gūt skaidru izpratni par dzīvi pēc nāves. Priekšnoteikums tam ir bezaizspriedumainā izziņas griba, kas meklē garīgo īstenību viņpus bailēm un paša vēlmēm. Tas, kurš ir atzinis cilvēka dvēseles tīrīšanas procesa nepieciešamību pēcnāves dzīvē, var saprast arī, ka tādas pārdzīvojamu jomas kā "elle" un "šķīstīšanas uguns" nav vis gala stacijas. Katra cilvēka dvēseles dziļumos neatkarīgi no tā, vai viņš to apzinās vai nē, dzīvo kāds cits mērķis. Tas izpaužas kristīgajai tradīcijai raksturīgā novēlējumā, kas vēl mūsu laikā tiek izteikts gandrīz pie katra zārka, proti, "Dusi mierā". Ja mēs atbrīvosim šos divus vārdus no sentimentalitātes, tajos saglabāsies pamatota cerība uz zemes dzīves nemiera pārvarēšanu caur dzīvi dievišķi garīgo būtņu pasaulē.

Līdz ar to mēs pieskāramies pēcnāves dzīves ceturtajai pakāpei, kurā dvēsele dzīvo brīva no jēlkādām saiknēm ar miesisko eksistenci un tās sekām kā šķīstīts būtnes loceklis vienotībā ar garu. Gars zemes dzīvē var darboties vien ar dvēseles starpniecību, kura ir atkarīga no miesiskās organizācijas. Tādēļ Šteiners saka: "Kamēr gars darbojas fiziskajā miesā, viņš nevar dzīvot savā patiesajā veidolā kā gars. Viņš tikai var it kā spīdēt cauri fiziskās esamības plūvuram."

Pēc nāves dvēsele kļūst par atbilstošas garīgās individualitātes kodola apvalku. Līdz ar to tā tiek iekļauta pasaulē, kura kristīgajā tradīcijā tiek saukta par "Debesīm". Savienojusies ar garu, dvēsele jūtas kā gars starp gariem. Šeit ir spēku avoti, no kuriem mūžīgais cilvēks tiek barots no jauna, lai pēc pelnītā "atpūtas laika" beigām atgrieztos jaunā zemes dzīvē. Šteiners izvēlējās šai esamības jomai vārdu "garu zeme" un

apraksta uzturēšanās mērķi tīrajā garu zemē pretstatā zemes inkarnācijas mērķim šādi: "Uz fiziskās skatuves cilvēks iepazīst fiziskās pasaules īpašības un spēkus. Darbojoties tajā, viņš krāj pieredzi par to, kādas prasības fiziskā pasaule uzstāda tam, kurš tajā grib strādāt. Viņš iepazīst matērijas īpašības, kurā grib iemiesot savas domas un idejas. Pašas domas un idejas viņš nevar izsūkt no matērijas. Tādejādi Zemes pasaule ir reizē gan darbības skatuve, gan **mācīšanās** iestāde. "Gara zemē" iemācītais tiek pārveidots par gara dzīvām spējām. Iepriekš minēto salīdzinājumu var turpināt, lai paskaidrotu šo lietu. Arhitekts izstrādā kādas ēkas plānu. Tas tiek realizēts. Darba gaitā viņš sakrāj visdažādāko pieredzi. Viss jaunais, ko viņš iemācījās vai piedzīvoja, kāpina viņa spējas, kuras viņš izmanto, izstrādājot nākamo plānu. Šis nākamais plāns ir labāks par visu, ko viņš iemācījies pirmās ēkas celšanas gaitā. Tāpat ir ar cita citai sekojošām cilvēka dzīvēm. **Starplaikā starp iemiesojumiem gars dzīvo paša sfērā.** Viņš var pilnīgi nodoties garīgās dzīves prasībām. Atbrīvojies no fiziskā ķermeniskuma, viņš veido sevi no visām pusēm, un iestrādā šajā veidojumā savu iepriekšējo dzīvju augļus un pieredzi."

Pēcnāves dzīves ceturtā pakāpe, t.i. dzīve "dievišķajā garā", ņemot vērā atkaliemiesošanās faktu, piešķir līdzšinējām kristīgajām "Debesīm" pilnīgi jaunu nozīmi: pēcnāves dzīves mērķis šeit ir nevis mūžīgais miers, bet gan nākotnes plānu izstrādāšana, balstoties dievišķā miera apskaidrībā.

Johannes Hemleben: "Die Anthroposophie Rudolf Steiners" aus dem Kapitel "Jenseits", Rohwolt, 1975